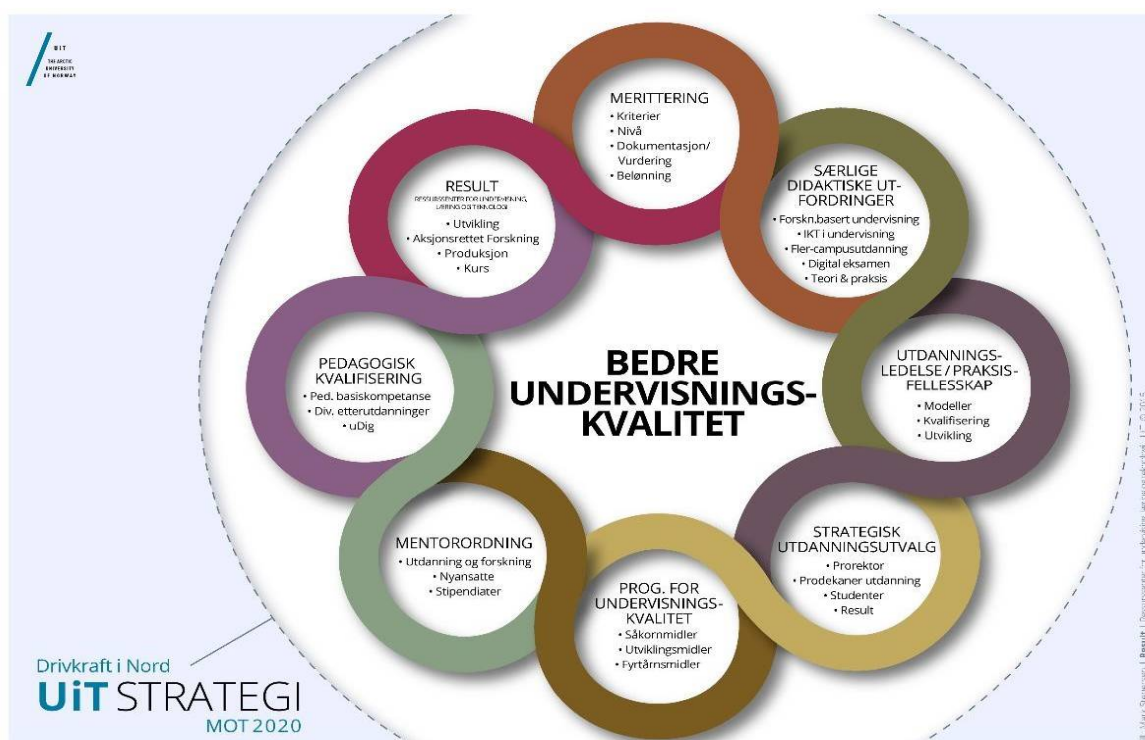

Innspill til stortingsmelding om kvalitet i høyere utdanning fra Universitetet i Tromsø - Norges arktiske universitet

1. Høyere kvalitet i utdanningen

Styrets viktigste utfordringer for å fremme kvalitet i utdanningen

Styret ved UiT har vedtatt en helhetlig satsing på utdanningskvalitet som kan presenteres i følgende modell:

Figuren viser de områder UiT har spesielt fokus på i arbeidet med å bedre undervisningskvaliteten. Det anses som nødvendig å få til et samlet løft både gjennom incentivordninger for hele fagmiljø, enkeltansatte og tiltak som direkte berører undervisningen. Disse ulike tiltakene vil forsterke hverandre og det er avgjørende å se disse i sammenheng.

Ett av områdene som anses som spesielt utfordrende er arbeidet med å øke status til utdanning- og undervisningsarbeid. UiT har i samarbeid med NTNU opprettet en arbeidsgruppe med mandat om å blant annet utvikle et meritteringssystem for undervisning. Rapporten fra arbeidsgruppa ble ferdigstilt i februar 2016 og er på høring hos de to institusjonene. Utfordringer og løsninger presentert i rapporten vil i sin helhet omtales under punkt 6.

Den andre store utfordringen styret har hatt fokus på er arbeidet med gjennomgang av studieprogramporteføljen. UiT har gjennom flere år hatt stort fokus på utviklingen av sin studieprogramportefølje. Universitetsstyret har iverksatt flere gjennomganger av porteføljen med den hensikt å blant annet redusere antall studieprogram, samordne overlappende programmer, og se på

muligheter for regionalt og nasjonalt samarbeid om utdanningstilbud. Dette omtales nærmere under punkt 3.

Fem faktorer for god utdanningskvalitet

Kunnskapsministeren har i sitt brevet til institusjonene presentert fem faktorer for god utdanningskvalitet. UiT har knyttet noen korte kommentarer til hver enkelt punkt.

1. Høye ambisjoner på studentenes vegne

Slik dette punktet presenteres i kunnskapsministerens brev, inneholder det to ulike kvalitetstiltak; tid som brukes på studiet og internasjonalisering.

Når det gjelder internasjonalisering ser det i dette punktet ut til at det i all hovedsak siktes til studentutveksling. UiT er imidlertid av den oppfatning at økte utvekslingsmuligheter ikke i seg selv er kvalitetsfremmende med mindre de er godt kvalitetssikret og tilfører studiet en faktisk merverdi. Et fokus på økt studentutveksling alene er derfor ikke noe som verken kan måle eller indikere god kvalitet. UiT stiller seg derfor noe kritisk til denne faktoren som eksplisitt omtaler økt studentutveksling som både kvalitetsfremmende og som en del av fagmiljøets måte å ha høye ambisjoner på studentenes vegne. Punkt 3 omtaler dette temaet mer inngående.

Tid som benyttes på studiet er både viktig og utfordrende. Dette er en utfordring som omfatter både å bli tydeligere på forventet tids- og ressursbruk på det enkelte studiet, samt å utvikle aktiviserende læringsaktiviteter som forutsetter og stimulerer til høyere tidsbruk. Tid som benyttes på studiet er imidlertid bare det kvantitative målet av det enkelte fagmiljøes ambisjon på studentenes vegne, og det er for UiTs vedkommende ønskelig å i samspill med fagmiljøene ha fokus på det kvalitative innholdet i denne tiden. Dette utdypes nærmere i punkt 2.

2. Aktiviserende og varierte læringsformer

UiT støtter punktet om aktiviserende og varierte læringsformer som en viktig faktor for kvalitet i høyere utdanning. Innholdsbeskrivelsen for dette punktet er treffende når det gjelder både fokus på FoU-basert utdanning, bruk av teknologiske nyvinninger, innsikt i innovasjon og praktisk problemløsning. Begrepet aktiviserende og varierte læringsformer i seg selv sier imidlertid lite om både innhold og kvalitet i undervisningen, og må ha som utgangspunkt en nærmere refleksjon og definisjon av det enkelte fagmiljø.

Økt fokus og ressursinnsats på dette området forutsetter imidlertid en satsing på undervisning og utdanning i hele sektoren, både når det kommer til økt status for undervisningsarbeid, mer tilgjengelig tid, økt kompetanse og treffende incentivordninger. Dette omtales nærmere under punkt 6.

3. Kvalitetskultur og utdanningsledelse

Kvalitetskultur er et omfattende og utfordrende begrep. Hva betyr det at et fagmiljø har eller ikke har en kvalitetskultur? De aller fleste fagmiljø vil nok argumentere for at de jobber, mer eller mindre systematisk, innenfor en kvalitetskultur. Hvorvidt ett fagmiljø har eller ikke har kvalitetskultur kan i utgangspunktet bare måles eller omtales i forhold til de elementer en anser at en slik kvalitetskultur inneholder. Utdanningsledelse vil være ett av potensielt sett flere viktig ledd i det systematiske arbeidet med kontinuerlig utvikling av studie kvalitet. Studieprogramledelse har vært et fokus lenge ved UiT. *Mer tekst kommer her når rapport fra Result er ferdig.*

Helhetlig og systematisk evalueringsarbeid, målrettet utvikling av undervisningsopplegg, program- og emnedesign er bare noen andre faktorer som er en viktig del av en kvalitetskultur. Også her er arbeidet med å heve status til undervisningsarbeidet avgjørende.

4. Studentene som del av et akademisk fellesskap

Arbeid med prosesskvalitet og aktiviserende læringsformer forutsetter å gå ut over det å se studenten som en reseptiv mottaker. Aktiv studentmedvirkning utover representasjonsnivået, legger til grunn at

studentene sees på som partnere som skal bidra til både egen og andres utvikling. Overgangen fra reseptiv til aktiv mottaker er en stor utfordring i kvalitetsarbeidet, og både kan og må løses ulikt av ulike fagområder.

Ved UiT kan vi vise til eksempler der vi har lyktes i arbeidet med å involvere studentene i arbeidet med å både utforske og utvikle problemstillinger og rammebetingelser. Omtales nærmere i punkt 7.

5. Samspill med arbeidslivet

Samspill med arbeidslivet er avgjørende for god studiekvalitet, både i form av relevans i innhold og samhandling med praksisfeltet. Dette omtales nærmere i punkt 4.

Er det andre ting vi vil tillegge de fem faktorene?

2. Høye ambisjoner og oppfølging av resultater

I UiTs strategi stilles det høye krav til universitetets utdanninger. Blant annet skal UiT ha et godt og inkluderende lærings- og studiemiljø, hvor det arbeides kontinuerlig med å forbedre kvaliteten. Det skal legges til rette for et velfungerende studentdemokrati og utdanningskvalitet skal utvikles i dialog med studenter. Studentene gir et viktig bidrag til UiTs kvalitetsarbeid og de er representert i alle UiTs styrever, råd og utvalg. UiT har som mål å tilby attraktive utdanninger og det legges mye arbeid i at studieprogrammene skal være godt oppbygde med en indre sammenheng som sikrer god progresjon.

Kunnskapsministeren spør om hvordan studieprogrammer og fagområder med dårlige resultater følges opp fra universitetsstyrets og ledelsens side. «Dårlige resultater» forstås her som kvalitetssvikt i ett eller flere ledd innenfor det helhetlige utdanningsløpet; fra studenten blir tatt opp til studenten er uteksaminert. Kvalitetssvikt innenfor studieprogrammer og studieretninger ved UiT følges først og fremst opp i det studienære og av de berørte fagmiljøene, og det er fastsatt klare rutiner for dette i universitetets *Kvalitetssystem for utdanningsvirksomheten* og i enhetenes utfyllende rutiner.

Universitetsstyret og ledelsen følger i all hovedsak opp denne type saker gjennom dialogmøter med de ulike enhetene, jevnlig møter med dekanene (utvidet ledermøte), gjennom Strategisk utdanningsutvalg og Forskningsstrategisk utvalg, og gjennom vedtak og styringssignaler som gis i *Melding om forskning og utdanning*, styresaker, orienteringssaker m.v.

• Høye ambisjoner

UiTs ovenfor nevnte strategi setter høye mål for og ambisjoner på vegne av både fagmiljøene og studentene. Høye ambisjoner er i denne sammenheng forstått som høy kvalitet og ikke bare kvalitativt høyt nivå på faktorer som utveksling, tidsbruk og karakterer. Dette stiller store utfordringer til fagmiljøene med tanke på både store og heterogene studentgrupper der studenter har ulike forutsetninger både når det kommer til bakgrunn og finansieringssituasjon som igjen påvirker deres studiehverdag. En annerkjennelse av at studenter også har ulike læringsstrategier setter store krav til fagmiljøenes evne og mulighet til å utøve aktiviserende og varierte læringsformer. UiTs styre har anerkjent disse utfordringene gjennom blant annet arbeidet med å øke fokus på og status for utdannings- og undervisningsarbeid. Det anses som nødvendig å få til et samlet løft både gjennom incentivordninger for hele fagmiljø, enkeltansatte og tiltak som direkte berører undervisningen. Omtales nærmere i punkt 6.

• Evalueringer

I tråd med UiTs kvalitetssystem er alle studieprogrammer og emner pålagt felles rammer for kvalitetsarbeid og systematisering av evalueringsrutiner. Hensikten med disse rutinene er å identifisere indikatorer på sviktende kvalitet eller god kvalitet. Studenter gir fortløpende tilbakemelding på utdanningskvaliteten i den daglige kontakten med ansatte. Fagmiljøene gjennomfører interne og eksterne evalueringer av alle utdanninger som UiT er ansvarlig for. Et mål

med dette arbeidet er å få frem resultater som sier noe om status på utdanningskvaliteten innenfor de ulike ansvarsområdene. Et vanskelig spørsmål er om all kvalitetssvikt virkelig avdekkes og rapporteres, og det vurderes hvorvidt det ville vært gunstig å etablere et eksternt kvalitetsutvalg?

UiT får også eksternt syn på studiekvaliteten gjennom eksterne evalueringer av studieprogram, tilsyn, Studiebarometeret og nasjonale deksamener. Resultatene skal brukes aktivt i arbeidet med kvalitetsforbedring. Universitetet er i ferd med å sette i gang arbeidet med å implementere Studiebarometeret i universitetets kvalitetssystem for å sikre at resultater blir fulgt opp av de ulike fagmiljøene.

- ***Rapporteringer***

Fakultetene utarbeider jevnlig rapporter om deres arbeid med utdanningskvalitet. Utvalgte områder av kvalitetsarbeidet tas inn i UiTs årlige meldinger om forskning og utdanning. I meldingene gis det styringssignaler på utvalgte felt i henhold til strategiske mål for kvalitetsarbeidet. Styret vurderer tiltak som skal settes i verk, og om det er sider ved rapporten styret vil vite mere om.

Læringsmiljøutvalget jobber med å ivareta det fysiske og psykososiale læringsmiljøet og Klagenemnda behandler klager over enkeltvedtak og andre saker fra studenter og søkere. Begge organ legger frem sine årsrapporter for universitetsstyret med oversikt over type saker som er behandlet og gir styret innblikk i kvaliteten på den saksbehandlingen som universitetet utfører innenfor det studieadministrative feltet. Nå når UiT har blitt et flercampusuniversitet kan det være en utfordring for Læringsmiljøutvalget å holde fokus på både lokale og mer overordnede saker på en systematisk måte. Erfaring vil vise om det kan være hensiktsmessig å etablere et mer direkte samarbeid med alle campus gjennom for eksempel å ha en fast kontaktperson.

- ***Si ifra og studentombud***

UiT har etablert en nettside hvor studentene kan si fra dersom de opplever dårlig kvalitet i utdanningen. Intensjonen med nettsiden er å fange opp de studentene som enten ikke tør å si fra til faglærere eller av andre grunner ikke har fått mulighet til å si fra gjennom de ordinære kanalene i kvalitetssystemet. Læringsmiljøutvalget holdes orientert om klager via denne nettsiden.

Studentombudet får mange henvendelser fra studenter. I tillegg mottar ombudet halvårlige rapporteringer om omfanget av ulike typer saker behandlet gjennom tillitsvalgte studenter, nettsiden Si-fra om studiekvalitet samt andre relevante instanser. Ombudet rapporterer årlig om sin virksomhet til rektor. Denne rapporten legges frem for universitetsstyret hvert år.

3. Samarbeid nasjonalt og internasjonalt

Nasjonalt samarbeid

Mange høyere utdanningsinstitusjoner i Norge tilbyr de samme utdanningene, selv om de hver for seg sliter med å rekruttere nok studenter til å etablere og opprettholde et godt og stabilt læringsmiljø. Mange fagmiljøer er for små og sårbare, og ressursene til forskning og høyere utdanning spres ofte for tynt. I stedet for samarbeid og koordinering, konkurrerer mange institusjoner om de samme studentene og de samme lærerkreftene.

- ***Koordinering av studietilbud***

Større grad av samarbeid om utdanninger og en klarere arbeids- og ansvarsfordeling mellom institusjonene vil kunne tjene sektoren som helhet. UiT har gjennom flere år hatt stort fokus på utviklingen av sin studieprogramportefølje. Universitetsstyret har iverksatt flere gjennomganger av porteføljen med den hensikt å blant annet redusere antall studieprogram, samordne overlappende programmer, og se på muligheter for regionalt og nasjonalt samarbeid om utdanningstilbud. Dessverre

har ikke arbeidet så langt gitt ønsket effekt. Erfaringer, både fra UiT og fra andre institusjoner, viser at dette er vanskelige interne prosesser. Kanskje bør utdanningsinstitusjonene ta et større kollektivt ansvar for å få til god regional og nasjonal koordinering av studietilbudene slik at vi sammen kan tilby fremragende utdanninger og fagmiljøer som også konkurrerer internasjonalt om de beste studentene og lærerkreftene?

- ***Små fag - humaniora***

Nasjonal samordning mellom små fagområder – kobling til innspill til humaniorameldingen gjøres når høringsrunden er avsluttet.

Internasjonalt samarbeid

I Stortingsmelding 14 (2008-2009) *Internasjonalisering av utdanning* ble internasjonalisering av utdanning definert både som et mål og virkemiddel for å fremme økt kvalitet og relevans i norsk utdanning. Utveksling utgjør den største delen av fundamentet for internasjonalisering av studiene. Siden meldingen kom har både økt volum og økt kvalitet i studentutvekslingen vært en nasjonal målsetning. Det har vist seg å være vanskelig å både øke volumet og samtidig øke kvaliteten. Erfaringer viser at studentutveksling i seg selv ikke er kvalitetsfremmende, og studier er ikke nødvendigvis av god kvalitet fordi de inneholder utvekslingsmuligheter. Emner og studieprogram blir heller ikke automatisk fremragende fordi de undervises på engelsk, og all internasjonalisering bidrar ikke nødvendigvis til økt kvalitet i utdanning.

Kunnskapsministeren mener at utveksling bør være regelen, ikke unntaket slik det er i dag. Jo flere som velger utveksling, jo viktigere blir kvalitetssikringen av utvekslingsoppholdene. Med tanke på at det er mulig å ta inntil en tredjedel av bachelorgradsprogrammet på utveksling og inntil halvparten av mastergradsprogrammet, burde utvekslingskvaliteten ved studieenheter få mye større oppmerksomhet enn den har hatt til nå.

- ***Uttekslingskvalitet***

UiT har de tre siste årene hatt som styringssignal i sin utdanningsmelding å heve utvekslingskvaliteten, spesielt for utreisende utveksling (som har hatt langt lavere antall enn innreisende utveksling). Vi har fokus på å kvalitetssikre alle elementer av betydning for utvekslingsoppholdet hos partnerne og særlig det faglige innholdet. Det er et nitid arbeid og det vil kreve tid å nå det nasjonale og europeiske måltall for mobilitet. UiT ønsker å se sin utvikling for kvalitetssikret utveksling, og på sikt også større omfang, i alle studieprogram i sammenheng med institusjonens strategiske mål om at internasjonalisering og utveksling skal styrke studiene, og derved bidra til institusjonens samlede internasjonaliseringskompetanse. Et slikt mål vil ikke alltid sammenfalle med den enkelte students mål for utveksling. Erfaringer viser at studiested i seg selv er den største motivasjonsfaktoren blant de som ønsker å reise på utveksling. Statistikken viser at studentene tar færre studiepoeng ute enn hjemme, og karakterene er lavere. Inntakskravet for å nomineres til utveksling er også lav. Vi opplever oftere nå enn tidligere at våre nominerte studenter ikke får utvekslingsplass ved ønsket partnerinstitusjon fordi snittkarakteren er for lav. Studentene har gjennom kvalitetsreformen av 2003 en rettighet til studentutveksling uten at det stilles annet krav enn at de har bestått første studieåret.

- ***Strategiske partnerskap***

UiT har tro på å kanalisere utvekslingen i størst mulig grad inn i strategiske partnerskap, der utdanning, forskning, student- og lærerutveksling, og om mulig også praksis, kobles sammen. Det vil styrke studieprogrammene og derigjennom institusjonens kompetanse til selv å bli en god utvekslingsinstitusjon og god på internasjonalisering hjemme (IaH) for det store flertallet av studenter som aldri reiser ut. Utveksling koblet til strategiske partnerskap vil gi studentene et utenlandsopphold med merverdi i form av et spesifikt faglig tilrettelagt studium utover det som vanligvis tilbys i dag. Det er fortsatt slik at studentene i altfor stor grad tilbys å dra på utveksling som alternativ til å ta

valgfrie emner hjemme. Det innebærer at studentene frarøves muligheten for den verdifulle erfaringen det gir å ta fordypning i utlandet. Nesten halvparten av utvekslingsstudentene ved UiT bytter emner etter studiestart i utlandet. Det gir signaler om at det ikke er lagt nok arbeid i å utarbeide en kvalitetssikret emnepakke før utreise. I tillegg til å knytte utveksling sterkere til strategiske partnerskap, bør det være et mål at utvekslingsavtaler i sterkere grad inngås med institusjoner der forskerne har sine fagfeller. Slike partnerskap vil også kunne gi et bedre grunnlag for å få til studentaktiv forskning enn under avtaler der fagfelle-samarbeid er svakt eller ikke-eksisterende. Den uforbeholdne retten til utveksling studentene har, må omdefineres til retten til å være på et gradsprogram med gode, kvalitetssikrede utvekslingsordninger, uavhengig av destinasjon. UiT bør stå for en klar holdning om utveksling som et faglig og kulturelt privilegium istedenfor en ubetinget rett.

- ***Forskningsbasert utveksling***

Helt siden nittitallet har utvekslingsarbeidet vært drevet fram av administrativt tilsatte. Spesielt på bachelornivået har det ikke vært vanlig at faglig ansatte har involvert seg i arbeidet med å få på plass kvalitetssikrede emnepakker. Svært få av UiT sine utvekslingsinstitusjoner sammenfaller med de institusjonene der faglig ansatte har sine utvekslings- og forskeropphold. Det er verdt å utrede om et (nasjonalt) system for merittering av fremragende internasjonalt utdanningssamarbeid kan bli en realitet som i framtida vil kunne bidra til å gi underviserne en utvidet kompetanse og internasjonalisering av studiene et kvalitativt og kvantitativt løft.

4. Relevans og arbeidsliv

I tilgjengelige undersøkelser gir UiTs studenter og kandidater tilbakemelding om høy grad av opplevd relevans både i studiesituasjon og i den første fasen i arbeidslivet. I Studiebarometeret 2015 er det hovedkategorien «*Relevans for arbeidslivet*» som får den høyest skåren fra UiT-studentene, mens den siste av UiTs egne kandidatundersøkelser viser at 88 prosent av UiT-kandidatene opplever utdanningen som relevant eller svært relevant i forhold til jobben de har fått. Kandidatene rapporterer også om at de raskt får seg arbeid på det geografiske stedet de ønsker, og nær 3 av 4 tar seg arbeid i de tre nordligste fylkene. Dette er for UiT en tydelig indikasjon på at utdanningene som gis ved UiT i dag treffer et kompetansebehov som landsdelen besitter.

For å opprettholde og videreutvikle denne posisjonen er det viktig for UiT å legge til rette for samarbeid med arbeidslivet i utdanninger, og i overgangen fra studier til arbeidsliv. I UiTs strategi for 2014-2020 er dette feltet fremhevet:

- *UiT skal bidra til at studenter kommer i kontakt med nærings- og arbeidsliv i løpet av studietiden*
- *UiT skal utvikle sin studieportefølje og utdanningskvalitet i dialog med studenter og arbeidsliv.*

- ***Kontakt med nærings- og arbeidsliv i løpet av studietiden***

Ved UiT er det en rekke ulike former for kontakt og samarbeid mellom studenter og arbeidsliv. Samlet rapporterer over 70 prosent av kandidatene at de har hatt en eller flere former for studierelatert kontakt med arbeidslivet gjennom studiet sitt ved UiT¹. Og av disse oppgir nær halvparten at denne kontakten hadde stor betydning for at de fikk sin første jobb.

Mange studieprogram ved UiT har obligatorisk praksis integrert i studiene. Særlig innen helsefag og lærerutdanning er praksis en vesentlig del av utdannelsen, men også fag som juss og kunsthøgskole har praksis innarbeidet. Innen stadig flere fagområder etableres det praksisemner i utdanningene ved UiT. Eksempelvis ble det opprettet et nytt praksisemne på bachelorgraden i fiskeri- og havbruksvitenskap i fjor høst, mens det i år etableres et praksissemester på bachelorgraden Arctic Adventure Tourism. Videre er det et arbeid på gang for å prøve ut et samarbeid mellom olje- og gassnæringen i Hammerfest og ingeniørutdanningen ved UiT. Det er ønskelig å prøve ut en modell for

¹ Kandidatundersøkelsen 2015

arbeidsintegreert læring der den teoretiske utdanningen er ispedd arbeidsperioder i bedrift. Av andre praksisorienterte tilbud har UiT over flere år utviklet *internship*; en frivillig praksisordning der utvalgte studenter ved UiT arbeider i private- eller offentlige virksomheter og returnerer til studiene etter en avgrenset periode. Arbeidsoppgavene tar utgangspunkt i enkeltvirksomhetenes behov. For studentene representerer internship en mulighet til å bruke utdannelsen sin i en relevant arbeidssituasjon. For virksomhetene som tilbyr relevante arbeidsoppgaver til en student er internship en anledning til ny kunnskap, nye impulser og en arena for fremtidig rekruttering.

- ***Utvikle studieportefølje og utdanningskvalitet i dialog***

Ved UiT er det tatt ulike initiativ for å legge til rette for en styrket dialog med arbeids- og næringslivet om utvikling og utforming av utdanninger.

Gjennom Råd for samarbeid med arbeidslivet (RSA) er det i perioden 2014-2015 drøftet hvordan UiT gjennom styrket samspill med offentlig og privat virksomhet kan bidra til økt relevans i utdanninger og økt nyskaping i næringslivet. I tillegg til rådets faste medlemmer har dekanene ved UiT blitt invitert til å delta i møtene. Den brede sammensetningen har bidratt til gode refleksjoner på strategisk nivå på tvers av fag og bransje. RSA har gitt en rekke anbefalinger til UiT som det nå vurderes hvordan skal videreføres og følges opp.

I forbindelse med fusjonen med Høgskolen i Harstad, Høgskolen i Narvik og UiT er det opprettet to nye viserektorstillinger med ansvar innen regional utvikling, en med sete i Harstad med ansvar for offentlig sektor og velferd og en i Narvik med ansvar for næringsliv og innovasjon. I videreutviklingen av samarbeidet med offentlig og privat sektor i landsdelen vil de nytilsatte viserektorene ved UiT få en viktig strategisk rolle i koplingen til UiTs utdanningsvirksomhet.

Peter F. Hjort-seminaret er et nytt initiativ fra 2015 for å styrke samarbeid mellom arbeids- og næringsliv og fagmiljøene ved UiT Norges arktiske universitet. Utgangspunktet for initiativet var å skape en møteplass der aktuelle problemstillinger kan drøftes på tvers av sektorer og bransjer, og der kunnskapsdeling, nettverksbygging og samarbeid kan legge grunnlaget for verdiskaping og innovasjon i og for landsdelen. Både i 2015 og 2016 samlet seminaret et bredt spekter av representanter fra landsdelens arbeids- og næringsliv og UiTs fagmiljøer, og på årets arrangement var det påmeldt 250 deltakere – og nær 100 ulike virksomheter var representert. Blant årets temaer var energi for fremtiden, helseteknologi, morgendagens kommunehelsetjeneste, oljevernberedskap og teknologi i havbruk.

- ***Insentiver for utdanningsinstitusjonenes samspill med omverdenen***

Det er tids- og ressurskrevende å utvikle nye former for samarbeid med eksterne parter, og ofte kan dette være et betydelig hinder for fagmiljøene. Denne utfordringen er fremhevet av NIFU i drøftingsnotatet «Økonomiske virkemidler for å fremme samarbeid mellom næringsliv og høyere utdanning» (2014), der det fremheves at den viktigste barrieren for samarbeid med arbeids- og næringslivet sett fra institusjonenes side, er manglende insentiver i finansieringssystemet for samarbeid. Den samme utfordringen er også trukket frem av NOKUT i utredningen «Arbeidslivsrelevans i høyere utdanning» (april 2015), der press på tid og ressurser betraktes som et vesentlig hinder for godt samspill. På denne bakgrunn imøtesees signalene i St. meld. nr. 18 (2014-2015) om å styrke samspillet med samfunns- og næringsliv gjennom finansieringssystemet ved å innføre et insentiv for utdanningsinstitusjonenes samspill med omverdenen.

5. Gjennomstrømming og frafall

UiT har i sin strategi «Drivkraft i Nord» satt seg som mål å bli nasjonalt ledende på gjennomstrømming. For UiT og for Nord-Norge er gjennomstrømming spesielt viktig. Muligheten for økt verdiskaping i Nord-Norge avhenger delvis av vår evne til å tilføre landsdelen høyt kompetent

arbeidskraft. Og siden andelen sysselsatte med høyere utdanning er lavere i vår landsdel sammenlignet med resten av landet², er det avgjørende at UiT tar grep for å sikre at de studentene vi tar opp, gjennomfører sine studier uten vesentlige forsinkelser, eller faller i fra.

- **Handlingsplan for forbedret gjennomføring**

Interne undersøkelser ved UiT viser at det gjøres et omfattende, variert og kontinuerlig arbeid for å forhindre frafall og redusere gjennomstrømningstiden på studieprogrammene. Likevel fremkommer det i undersøkelsene at det gjøres få vurderinger av hvorvidt tiltakene har effekt, og det er i varierende grad etablert mål for arbeidet. Styret har derfor vedtatt at det skal utarbeides en handlingsplan som sikrer et helhetlig og systematisk arbeid med å forbedre gjennomføringen på alle studienivå fram mot 2020. Styret vurderer også å gi økonomiske insentiver for å fremme arbeidet.

I forbindelse med utarbeidelsen av handlingsplanen har UiT identifisert tre kritiske elementer som må være på plass for å nå målet med å bli nasjonalt ledende på gjennomstrømning:

1. Satsingen må være forankret i de ulike faglige ledelsesnivåene ved UiT, og de faglige lederne må være pådrivere i prosessen.
2. Prosessen må være basert på kvalitetssikrede data av gjennomstrømning og frafall på studieprogramnivå. Dataen bør overvåkes og analyseres over en tidsperiode på minimum fem år.
3. Ledelsen må ha en forståelse for at bedring av gjennomstrømning og frafall skjer langsomt, tiltak iverksatt i dag kan ofte ikke ha målbar effekt før om 18 måneder eller mer.

- **Rekrutteringsgrunnlag og oppfølging**

UiT rekrutterer i all hovedsak studenter fra de tre nordligste fylkene (ca. 70 prosent). Som nevnt ovenfor er andelen sysselsatte med høyere utdanning lavere i Nord-Norge enn i resten av landet. Vi vet fra forskning på gjennomføring og frafall at foreldrenes utdanningsbakgrunn er viktig når det gjelder studentenes evne til å gjennomføre høyere utdanning. En av årsakene det pekes på, er at det kan være vanskeligere for studenter som kommer fra familier som ikke har erfaring med høyere utdanning å bli integrert i det faglige og sosiale fellesskapet ved et universitet. For UiT er det derfor spesielt viktig med en tett oppfølging av nye studenter, slik at de raskt blir integrert faglig og sosialt. Studentene har også i flere omganger etterlyst tettere oppfølging, og bedre tilbakemeldinger på sitt arbeid. UiT har derfor på flere studieprogram tilbud om veiledningssamtaler for alle førsteårsstudenter, og det vurderes nå å utvide dette tilbudet til alle studieprogram.

Videre tror vi at en generell heving av statusen til utdanning- og undervisningsarbeid vil kunne bidra til at flere av våre fagansatte vil oppdatere sin fagpedagogiske kunnskap. Fagansatte vil dermed ha et bedre grunnlag for å gi studentene et variert og aktiviserende undervisningstilbud, noe som igjen vil kunne bidra til å redusere frafallet.

6. Undervisningskompetanse og merittering

Utvikling av gode og nye virkemidler for å skape fremragende utdannings- og undervisningskvalitet er et satsningsområde for UiT («Drivkraft i nord – Strategi for UiT mot 2020»). Prioriterte områder framgår av figuren under punkt 1, som også illustrerer at arbeidet med å styrke undervisningsoppgaven innebærer innsats på flere områder samtidig. Vi vil her trekke fram noen av

² Kilde: Nærings- og handelsdepartementet; Kommunal og moderniseringsdepartementet; Klima – og miljødepartementet. *Kunnskapsinnhenting – verdiskaping i nord*

UiTs viktigste tiltak for å tydeliggjøre undervisningsoppgaven og styrke undervisningskompetansen og blant våre ansatte.

- ***Innføring av meritteringssystem for undervisning***

Fagpersonellets undervisningsoppgave er formelt sett likestilt med deres forskningsoppgave. Samtidig må det erkjennes at den verken har samme status eller tillegges samme vekt som forskningsoppgaven. Denne ubalansen forsterkes av dagens ordninger og belønningssystemer. Det er de vitenskapelige kvalifikasjonene som i all hovedsak vektlegges ved tilsetning og opprykk, det gis «forskningsfri», publikasjonspoeng m.v. Belønninger knyttet til undervisning har så langt vært få og gjerne i form av symbolske tiltak som undervisningspriser o.l.

Ved UiT og NTNU har erkjennelsen av denne ubalansen, og ambisjonen om en markert styrking og synliggjøring av undervisningsoppgaven, resultert i at det i mars 2015 ble nedsatt en felles arbeidsgruppe som skulle foreslå et meritteringssystem for undervisning ved de to institusjonene. Gjennom økt verdsetting, klargjøring og utvikling av undervisningskompetanse er hensikten å styrke den enkeltes kompetanse, samt gjøre den til en integrert del av karriereforløpet. Arbeidsgruppas rapport *Innsats for kvalitet – forslag til et meritteringssystem for undervisning ved NTNU og UiT Norges arktiske universitet* ble ferdigstilt i februar 2016 og er nå til behandling ved de to institusjonene. Rapporten skisserer forslag til hvordan undervisningskompetanse kan konkretiseres og tillegges større betydning ved vurdering og tilsetning, samt presenterer et helhetlig forslag for merittering av undervisning og hvordan slik merittering kan belønnes.

Innføringen av et pedagogisk meritteringssystem ved UiT vurderes som et svært viktig og nødvendig virkemiddel i den helhetlige satsingen på fremragende utdannings- og undervisningskvalitet. Vi antar at erfaringer som UiT og NTNU gjør seg gjennom dette prosjektet vil ha nasjonal interesse. Det bør vurderes hvorvidt en slik meritteringsordning kan realiseres på nasjonalt nivå og det bør utvikles felles nasjonale krav og kriterier for pedagogisk basiskompetanse, merittert kompetanse og bruk av mapper som dokumentasjon og vurderingsgrunnlag.

Ved UiT er det gjennomført en intern høringsrunde blant alle enheter. Enhetenes innspill er nå til behandling hos universitetsdirektøren før forslaget til meritteringssystem legges fram for styret i juni 2016. Omtalen av meritteringssystemet i dette utkastet vil derfor bli justert og tilpasset resultatet av styrets behandling før det endelige innspillet til kvalitetsmeldinga oversendes kunnskapsministeren

- ***Pedagogisk mappe og program for pedagogisk basiskompetanse***

Ressurssenter for undervisning, læring og teknologi (Result) skal bidra til bedre kvalitet i undervisning og læring ved UiT. Dette gjøres med basis i forskning på undervisning og læring i høyere utdanning, og gjennom veiledning av fakulteter, institutter og faggrupper når det gjelder utvikling av studiekvalitet.

Result tilbyr videre opplæring i universitetspedagogikk der målsettingen er å kvalifisere ansatte i undervisnings- og forskerstillinger som trenger pedagogisk basiskompetanse for høyere utdanning. Med virkning fra 1.1.2008 vedtok universitetsstyret å innføre pedagogiske mapper som grunnlag for godkjenning av pedagogiske kvalifikasjoner (pedagogisk basiskompetanse) ved tilsetninger i undervisnings- og forskerstillinger. Ved tilsetning på kvalifiseringsvilkår stilles det krav om å utvikle en pedagogisk mappe i løpet av kvalifiseringsperioden. Mappen må være levert og godkjent for å oppnå fast tilsetning. UiT har utarbeidet kriterier for godkjenning av pedagogisk basiskompetanse og rutiner for oppfølging av tilsatte på kvalifiseringsvilkår. Gjennom kurs, seminarer og veiledning arrangert av Result skal den enkelte ansatte gis faglig støtte og bistand i arbeidet med å utvikle en pedagogisk mappe.

- ***Kollegaveiledning, mentorordning?***

- ***Program for undervisningskvalitet***

Prosjektet *Program for undervisningskvalitet* er et strategisk satsingsområde for UiT. Prosjektet ble opprettet i 2015 og er en videreutvikling av prosjektet *Fleksibel utdanning* som ble gjennomført i perioden 2011-2015. Gjennom programmet fordeles det årlig 4,5 millioner kroner til prosjekter som tar utgangspunkt i faglige og pedagogiske utfordringer som det må arbeides med for å styrke undervisningskvaliteten, og derigjennom øke studentenes læringsutbytte og gjennomstrømming. Den finansielle støtten skal gi fagmiljøene anledning til å tilegne seg kunnskap om og erfaring med disse utfordringene. Prosjektmidlene er delt inn i tre kategorier. *Såkornmidler* gis til mindre avgrensede tiltak for å forbedre undervisning, veiledning og vurdering. *Utviklingsmidler* gis til større utviklingsprosjekter hvor målet er å videreutvikle sentrale deler av egen undervisning, veiledning og vurdering, og skal gjerne være rettet mot temaer som i dag byr på særlige utfordringer. For 2016 søkte 27 prosjekter om støtte i disse to kategoriene, 16 av dem er tildelt støtte. *Fyrtårnmidler* gis til prosjekter som fremstår som nyskapende og som er til inspirasjon og nytte for UiT i særdeleshet og norsk høyere utdanning i alminnelighet. Status som fyrtårnprosjekt ved UiT henger høyt, noen av disse er beskrevet nærmere under punkt 7.

- **Vektlegging av utdanning ved rekruttering og merittering**

Meritteringssystem for undervisning - tydeliggjør merittering, vil også bidra til å synliggjøre at dette vektlegges ved rekruttering/tilsetting.

Krav til pedagogisk basiskompetanse tydelig ved utlysninger/tilsettinger. Felles nasjonale krav nødvendig?

Ulik profil på stillinger som lyses ut – forskning eller utdanning/spesifiserte krav ved utlysning/tilsetting?

7. Eksempler på god kvalitet

- ***Lærerutdanninga***
- ***Fyrtårnprosjekter***
- ***Eksempel fra IVT-fak***

8. Nasjonale utfordringer

- ***Merittering***

Jf. Punkt 6.

- ***Nivå og kvalitet på norske utdanninger***

For lite kunnskap om nivået og kvaliteten på norske utdanninger sammenlignet med tilsvarende studier i Europa. I tillegg til pågående nasjonale prosjekter, bør det tilstrebes «kalibrering» av faglig nivå på egne studer gjennom de deler av nasjonalt og internasjonalt samarbeid/nettverk som er direkte relatert til studiene.

- ***Frafall og gjennomstrømming***

Dårlig studiegjennomføring og høyt frafall blant studentene: God programdesign med tydelig sammenheng, struktur, helhet og progresjon i det faglige innholdet gjennom hele studieløpet må sikres for alle typer studieprogram (teoretisk baserte akademiske disiplinutdanninger, kunstfaglige utdanninger, profesjonsutdanninger m.v.) Kvalifikasjonsrammeverket må i større grad være retningsgivende og gjennomgående for oppbyggingen og helheten i studieprogrammene, herunder for valg av undervisnings- og eksamensformer. Det må stilles tydelige og høye ambisjoner, krav og forventninger til studentene. Forventet arbeidsomfang for en typisk student for å lykkes med studiet, må være grundig beregnet av fagmiljøene og tydelig formulert til studentene. Praksis for karaktergivning må gjenspeile et adekvat faglig ambisjonsnivå. Alt det som er nevnt krever god og tydelig utdanningsledelse.

- ***Utdanningsledelse***

Institusjonene må arbeide målrettet og helhetlig med utvikling og tydeliggjøring av kravene til utdanningsledelse på alle nivåer. Ledelsen av studieprogrammer er viktig, og må særlig styrkes. Studieprogramledelsen må bestrebe at fagmiljøene tar et kollektivt ansvar for kvalitet og kontinuerlig forbedring av studieprogrammene.

- ***Begrepsbruk***

Begrepsbruken i sektoren skaper uklarheter: studium, studieprogram, studietilbud, studieløp. Studieretning, utdanning/utdanningsstilbud/utdanningsopplegg, studieplan, fagplan, programplan, fagmiljø

9. Departementets styring og virkemidler

- ***SFU-ordningen***

Stor skjevhet mellom henholdsvis fremragende sentre for forskning og utdanning når det kommer til tilførte ressurser. Heve status på utdanningskvalitet - heve innsatsfaktor og incentivordninger.

- ***Kvalitetsforskriften***

Foreliggende forslag – for ensidig fokus på kontroll og dokumentasjon som ikke nødvendigvis stimulerer til kvalitet alene. Viktig å finne en god balanse mellom krav og pålegg, og opprettholdelse av institusjoners autonomi og særpreg. «Kvalitetsarbeid», som foreslås i kvalitetsforskriften, er et diffust begrep – uklart hva institusjonene skal evalueres etter og hva vi blir målt på. Tilsynene blir mer uforutsigbare. Implementeringsfristen for den nye kvalitetsforskriften er foreslått å være for kort, særlig fordi det ennå vil ta tid før lov- og forskriftsarbeidet er fullført både hos KD og NOKUT.

- ***Finansiering av fellesgradssamarbeid***

Det er et nasjonalt mål at norske institusjoner skal ta del i flere felles gradssamarbeid. Et vellykket felles gradssamarbeid anses pr i dag for å være den mest avanserte form for utdanningssamarbeid. Imidlertid er et vellykket felles gradssamarbeid svært vanskelig å nå, blant annet på grunn av kompleksiteten i slike samarbeid. Kanskje det er mulig å få til et felles arbeid i sektoren for å se på hvordan felles gradssamarbeid kan gjøres enklere enn i dag. Det er ingen tvil om at planlegging og drift av slike gradssamarbeid gjennom en sårbar pilotperiode er svært ressurskrevende. Det er synd å erfare at samarbeid som får gode faglige evalueringer, ikke klarer økonomisk å drive fram samarbeidet til det blir bærekraftig nok til å bli en del av institusjonens studieprogramportefølje. Departementets finansieringsordning for planlegging av fellesgradssamarbeid ble lagt ned etter noen

få år. Vi anbefaler at departementet på nytt oppretter en ordning som gir støtte, ikke bare til planleggingsfasen, men også til drift av minimum et kull.

10. Nasjonal styring

- **Nasjonale rammeplaner**

Rammeplaner har lenge vært kritisert både av institusjonene og av sentrale myndigheter for å begrense institusjonenes faglige autonomi, hemme nytenkning og hindre lokale tilpasninger i gjennomføringen av utdanningene. Stjernø-utvalget pekte i sin tid på at rammeplanene ikke gir noen garanti for kvalitet, og at undersøkelser har vist at det er svært forskjellig hvordan de ulike utdanningsinstitusjonene følger dem opp i sine fagplaner. Utvalget foreslo å avvikle rammeplanene forutsatt at nødvendige nasjonale kompetansekrav til kandidatene fastsettes på annen måte. Samspillsmeldingen (St. meld 13 Utdanning for velferd) trekker fram at rammeplanene for helse- og sosialfagene i noen tilfeller er i utakt med utviklingen i tjenestene.

I sluttrapporten etter NOKUTs kartlegging av hvorvidt læringsutbyttebeskrivelsene ved norske universiteter og høyskoler var i samsvar med Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk (2015) påpekes det at rammeplanene representerer et nivå mellom rammeverket og institusjonenes læringsutbyttebeskrivelser, og at institusjonenes læringsutbyttebeskrivelser kan bli for detaljerte og omfangsrike når institusjonens faglige profil skal inkorporeres i tillegg til de mange kompetansepunktene rammeplanen (som igjen bygger på et detaljert nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk).

De nasjonale rammeplanene nevnes også ofte i utvekslingssammenheng som en faktor som kompliserer planlegging og gjennomføring av utvekslingsperioder, spesielt i fag der det ville kunne være aktuelt med opphold i mer enn tre måneder. Dette viser seg oftest innenfor helsefagene. Det bør tilses at de framtidige rammeplanene tilgodeser utvekslingsopphold, inkludert mulighet for faglig fordypning i utvekslingsperioden.

Svært mange studenters valg av utvekslingsopphold er destinasjonsstyrt. Kombinert med studentenes ubetingede rett til et utvekslingsopphold uansett karaktersnitt, er dette et svakt utgangspunkt for et kvalitativt godt utvekslingsopphold. UiT anbefaler at departementet knytter noen betingelser til retten til utvekslingsopphold, eksempelvis, karakterkrav C, obligatorisk utreiseforberedelse, «ambassadøroppdrag» under studiet og etterarbeid i form av erfaringsdeling til nye utreisende.

- **Forskerlinjer**

Forskerlinjer ansees som en god mulighet for institusjonene til å øke rekrutteringen til forskerutdanninger i fag som tradisjonelt sett har liten rekruttering da uteksaminerte kandidater går rett ut i profesjonsarbeid. Det er også en mulighet å tidlig i løpet både identifisere og rekruttere forskertalenter. Medisinutdanningene kan vise til både lang og positiv erfaring med forskerlinjer og det er ønskelig å innføre forskerlinjer på flere fagområder.

Dagens forskerlinjer møter imidlertid noen utfordringer når det kommer til å være i henhold til gjeldende krav, for eksempel til tidsnormering eller til nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk sine krav til faglig progresjon mellom nivåene. Det er ønskelig at departementet løfter disse problemstillingene nasjonalt slik at ikke hver enkelt institusjon alene må løse utfordringene knyttet til dette området.